

Fosterskador. Varje år föds tusentals barn med alkoholskador. Detta utgör ett starkt motiv för en restriktiv alkoholpolitik.

Tusentals barn skadas av alkohol varje år

Vin, öl och sprit som dricks under graviditeten kan orsaka allvarliga fosterskador. Många barn blir till under sommaren, den årstid då vuxna dricker som mest alkohol. I år har dessutom den ovanligt varma sommaren ökat vår konsumtion, skriver bland andra Ihsan Sarman, barnläkare.

Vin, öl och sprit som dricks under graviditeten kan orsaka allvarliga fosterskador. Den mest uppmärksammade skadan är fetalt alkoholsyndrom (FAS) som innebär att barnen får tillväxthämningar, vissa karaktäristiska ansiktsdrag och missbildningar i hjärnan. De drabbas av en rad svåra problem: nedsatt social och intellektuell förmåga, språkliga svårigheter, minnes- och inlärningssvårigheter, hyperaktivitet och koncentrationssvårigheter. En del barn utvecklar lindrigare skador som kallas FASD (Fetal Alcohol Spectrum Disorders). Dessa barn kan ha beteendeproblem och avvikande kognitiv utveckling, med bland annat försämrad förmåga till inlärning och minne, men de kan sakna de typiska fysiska igenkänningstecknen.

Tusentals barn

FAS och FASD är vanligare än vi hittills trott. Forskning från länder som är jämförbara med Sverige visar att över fyra procent av alla nyfödda barn har FASD och 0,4 procent har FAS. Det handlar alltså om tusentals barn som skadas varje år. Konsekvenserna är omfattande. Enligt en samhällsekonomisk studie publicerad i the European Journal of Health Economics, beräknas den årliga samhällskostnaden för FAS i Sverige vara totalt 12,7 miljarder kronor. Men allvarligast är förstås de skadade barnen.

Det finns inte någon riskfri mängd eller säker tidpunkt för alkoholkonsumtion under graviditet. Gravida kvinnor rekommenderas därför att avstå helt från alkohol. Särskilt riskabel är alkoholkonsumtion tidigt, under den fjärde till sjätte graviditetsveckan, då delar av ansiktet formas samtidigt med framhjärnan. De tidiga cellerna dör när de exponeras för alkohol. Vid berusningsdrickande är riskerna särskilt stora. Ju fler sådana episoder som barnet utsätts för desto större är riskerna.

Det finns inte någon riskfri mängd eller säker tidpunkt för alkoholkonsumtion under graviditet

Grupp med stora svårigheter

Forskare vid Göteborgs universitet har följt upp 79 barn med FAS upp till 18-47 års ålder och jämfört dem med en grupp med samma ålders- och könsfördelning utan alkoholskador. FAS-barnen hade som grupp stora svårigheter. De hade oftare fått alkohol- och narkotikaproblem. Psykisk ohälsa och självmordsförsök var också vanligare bland FAS-barnen.

Arkivbild: ISABELL HÖJMAN/TT

ALKHOLSKADADE BARN. Det som händer under graviditeten och uppväxten får konsekvenser under hela livet. Vad som nu krävs är en tydlig nollvision: inget barn ska behöva födas med alkoholskador, skriver debattörerna.

Debattörerna:

Ihsan Sarman
med dr, barnläkare, Sachsska barn- och ungdomssjukhuset, Stockholm

Jenny Rangmar
fil dr. i psykologi, forskningsområde medfödda skador av alkohol

Gunborg Brännström
sociolog och ledamot i Alkoholpolitiskt forums styrelse

Sven Andréasson
professor i socialmedicin, ordförande i Alkoholpolitiskt forum

De skador som man vanligen förknippar med alkohol under graviditeten har orsakats av mycket kraftigt drickande, men även mindre mängder alkohol kan leda till skador. Alkoholkonsumtion i tidig graviditet ökar risken för bland annat spontanabort, att fostrets tillväxt rubbas samt ökar risken för dödfödsel. En annan konsekvens kan vara att anknytningen till det nyfödda barnet kan hämmas hos föräldrar som ofta är alkoholpåverkade.

Sverige har hamnat på efterkälken på detta område. På grund av bristande utbildning ställs FAS-diagnosen alltför sällan. I till exempel Danmark och Norge har specialkliniker för alkoholfosterskador byggts upp. Barn som har exponerats för alkohol som foster remitteras dit för bedömning och utredning som utförs av team med olika experter. På klinikerna får barnen hjälp med behandling och anpassat stöd. Kliniker med den kompetensen saknas i Sverige. Fortbildning och utbildning i dessa frågor är eftersatt.

Restriktiv alkoholpolitik

De alkoholskadade barnen utgör ett starkt motiv för en restriktiv alkoholpolitik. Det gäller att slå vakt om och förstärka prispolitiken, Systembolaget och ålderskontrollen. Dessutom behöver vi förstärka riktade insatser till unga människor som är på väg att bli föräldrar. Det är denna grupp som dricker mest, och som berusar sig oftast.

Nästan alla kvinnor som får veta att de är gravida slutar dricka alkohol. Ett dilemma är att de största riskerna för fosterskador inträffar i ett tidigt skede. Budskapet måste alltså vara att alla som planerar att få barn bör avstå från alkohol. Fostrets hjärna utvecklas under hela graviditeten. Det finns inga säkra perioder.

Vad bör göras?

1. FÖRSTÄRKTA INFORMATIONSINSATSER RIKTADE till unga vuxna i gymnasier, i högskolan och arbetslivet. Man bör också införa varningstexter om fosterskador på alla alkoholförpackningar.

2. FÖRBJUD ALL MARKNADSFÖRING av alkohol. I synnerhet bör den omfattande marknadsföringen av alkohol på sociala medier, som i hög grad når just denna målgrupp, förbjudas.

3. ÅTGÄRDERNA INOM SJUKVÅRDEN behöver förstärkas kraftigt. Regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att förbereda uppbyggnaden av nationella kompetenscentra av det slag som finns i våra grannländer, med uppdrag att samla all kunskap och sprida den till personal inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

FAS och FASD drabbar tusentals barn och familjer. Det som händer under graviditeten och uppväxten får konsekvenser under hela livet. Vad som nu krävs är en tydlig nollvision: inget barn ska behöva födas med alkoholskador.